

Pásztai Péter Gergely

Egy reintegrációval foglalkozó kutatás megalapozása a külföldi publikációk tükrében

Establishing a research on reintegration as reflected in foreign publications

Absztrakt

Ebben a tanulmányban bemutatásra kerül néhány, a magyarországi börtönökben jelenleg folyó, az elítéltek jövőképevel foglalkozó kutatás megalapozása során felmerülő kérdés, és a megválaszolásukban fontos szerepet játszó nemzetközi publikáció és kutatási végeredmény.

Kulcsszavak: reintegráció, büntetés-végrehajtás, kriminálpedagógia

Abstract

In this paper some questions are presented in connection with an ongoing research in the Hungarian prisons about convicts' visions of the future, which are constitutive for the research, and further international publications and results important to answer these questions.

Keywords: reintegration, law enforcement, criminal pedagogy

Bevezetés

Az elmúlt években – talán a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben pedagógusként eltöltött évek hatására – egyre inkább elkezdett foglalkoztatni a szabadságvesztésre ítélt emberek társadalomba való sikeres visszailleszkedésének kérdése. A téma vizsgálatakor fontos tisztázni, hogy mit értünk visszailleszkedés, vagyis reintegráció alatt. A reintegráció fogalmának meghatározásában nincs teljes egyetértés a szakemberek között, ezért a jelen írásban a kriminál-

landragógiában és kriminálpedagógiában elfogadott értelmezést használom. E megközelítés szerint a reintegrációs tevékenységrendszer szerves részeként kell értelmezni a büntetés-végrehajtási intézetekben folyó összes munkafolyamatot. A reintegráció egy ernyőfogalom, amelynek fő jellemzője a társadalomból kiszorult emberek közösségbe való visszajutásának segítése érvényesül minden esetben (Ruzsonyi, 2014, 181–183.). Azt azonban talán még nehezebb meghatározni, hogy melyek a sikeresnek ítélt visszailleszkedés kritériumai. A legáltalánosabb megközelítés szerint általában a visszaesési arányok mutatják a reintegráció sikerét, de Petersilia úgy vélekedik, attól, hogy egy fogvatartott nem kerül vissza bizonyos időn belül a börtönbe, még nem feltétlenül beszélhetünk sikeres reintegrációról (Albert–Bíró, 2015, 143.). Ebben az értekezésben, a jelenleg folyó kutatásom tervezési folyamatának és fejlődésének leírása mellett, szeretnék bemutatni néhány olyan nemzetközi publikációt, amely nagyban befolyásolta ennek, a jövőbeli sikeres reintegrációs törekvések megalapozását remélhetőleg nagyban segítő kutatásomnak az elkezdését és alakítását.

A kutatás célja

Munkám során feltűnt, hogy ha nem is mindig ugyanabban az intézetben, de a fogvatartottakat szabadulásukat követően nagyon sokszor, nagyon hamar látom újra az iskolások között. Andragógusként és pedagógusként is úgy gondolom, hogy a börtönben tanító oktatók munkája nem szabad, hogy kimerüljön az ismeretanyagok átadásában, hanem a ránk bízott és velünk dolgozó tanulók jövőképeinek kialakításában, pozitív formálásában is részt kell vennünk. Egy korábbi kutatásom során már sikerült kimutatnom, hogy az iskolába jelentkező elítéltek jelentős része komoly belső motivációval bír az iskolával, oktatással kapcsolatban (Pásztai, 2019, 19–30.). Az eredmények szerint ez az erős motiváltság a tanulásban, mint a jövő megváltoztatásának egyik lehetséges elemébe vetett hitben nyilvánul meg a tanulóknál. Az évek alatt azonban egyre inkább érdekelni kezdett, vajon mi az oka annak, hogy sokan azok közül a tanulók közül, akik motiváltak és bíznak a továbbképzés erejében, a szabadulásuk után, akár egy sikeresen megszerzett bizonyítvány birtokában, mégis sikertelenül illeszkednek vissza a civil életbe. Felmerült bennem az a kérdés, hogy nem lehet-e ennek a jelenségnek az egyik oka az, hogy a szabadulásra való felkészítés során, a fogvatartottakkal való közös munka megalapozásánál bizonyos részletek átgondolása és a képzések előkészítése nem elég alapos. Azt tapasztaltam, hogy a civil tanárok, oktatók viszonylag keveset tudnak az elítéltekről, pedig ahhoz, hogy a foglalkoztatásuk közben megfelelően és helyes irányba tudjanak velük halad-

ni, szerintem ez legalább annyira elengedhetetlen, mint a sikeres reintegrációt elősegítő programokat irányító és azokban résztvevő civil és nem civil kollégák közötti lehető leghatékonyabb együttműködés kialakítása (Hegedűs–Ivaskevics, 2016). Jelen kutatásom célja az iskolába jelentkező elítéltek motivációjának feltárása annak érdekében, hogy a jövőben a reintegrációs céllal szervezendő programok, iskolai képzések előkészítése és végrehajtása még hatékonyabb legyen.

A kutatás előélete

A 2017-ben elkezdett és jelenleg is folyó kutatásomban a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben szabadságvesztésüket töltő elítéltek jövőképeinek elemzésével foglalkozom. Arra keresem a választ, hogy a börtönélet mely faktora alkalmasak arra, hogy az elítéltek életére és gondolkodására olyan pozitív hatással legyenek, ami majd elősegítheti a szabadulás utáni sikeres visszailleszkedést. Ahhoz, hogy a kutatásomat megfelelően sikerüljön előkészíteni és kivitelezni, alaposan meg kellett ismernem a reintegráció kérdéskörét. Jelen kutatásom alapjának megtervezése két fontos részből állt. Az első, a korábbi vizsgálatom során az oktatásban résztvevő elítélteknél regisztrált, tanulási motivációt segítő vagy hátráltató faktorok jelentőségének meghatározása és csoportosítása. A második a visszailleszkedés nehézségeit, sikerességének, illetve kudarcának lehetséges okait, körülményeit leíró hazai és nemzetközi kutatások eredményeinek felhasználásával a szabadulóknál előforduló negatív és pozitív faktorok pontos meghatározása, csoportosítása volt. A börtönök falain belül folyó oktatás, az elítéltek képzése, munkába állítása, a szakkörök megszervezése és lebonyolítása, a szabad idejük hasznos kihasználásának elősegítése, a pszichológiai támogatás, a pártfogói segítség, illetve a hozzátartozókkal való kapcsolattartás lehetőségének zökkenőmentes biztosítása mind azt a célt hivatottak szolgálni, hogy a társadalomtól ideiglenesen elzárt magyar állampolgár a szabadulása napjától ismét hasznos tagja lehessen a társadalomnak, erősödjön a munkaerőpiaci pozíciója, valamint csökkenjen a visszaesés kockázata. Úgy gondolom, hogy a reintegráció csak akkor lehet sikeres, ha az előbb felsorolt faktorok és a támogató családi háttér hatására egy reális, a szabadulás utáni élethez kapcsolható, személyre szabott jövőkép tud kialakulni a szabadságát visszanyerő elítéltekben. A fentebb említett korábbi kutatásomban már foglalkoztam azzal, hogy vajon mi motiválja a büntetésüket töltőket arra, hogy jelentkezzenek az iskolai oktatásra, vállalva az azzal járó kötelezettségeket, feladatokat és lemondásokat. Azt is szerettem volna megtudni, hogy mi nehezíti, akadályozza a tanuló fogvatartottak motiválását. Próbáltam megtalálni a választ arra a ma is fontosnak tartott kérdésre, hogy milyen

nehézségek, előítéletek leküzdése árán lehet a büntetés-végrehajtás intézeteiben szabadságvesztésüket töltő embereket tanulásra motiválni, illetve, hogy az őket oktató pedagógusok hogyan tudják kihasználni és erősíteni a tanulók belső motivációját a tanulásra annak érdekében, hogy később értékes tagjai lehessenek a társadalomnak. Vizsgálatom eredményei világosan megmutatták, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben működő iskolákba jelentkezők többsége azokból az elítéltekből kerül ki, akik egyáltalán nem vagy nem csak az ösztöndíj miatt iratkoztak be. Az ő esetükben a legfőbb motiváció a börtönben töltött évek utáni civil élet jobbra, tartalmasabbá tételének a lehetősége. Ezek, a belsőleg motivált tanulók, jellemzően a 45. életévét még be nem töltött, fiatalabb generációkból kerültek ki. Ők, férfiak és nők egyaránt, még nagyobb mértékben hisznek a továbbtanulásban, és abban, hogy az iskola és maga a tanulás pozitívan befolyásolhatja a szabadulás utáni időszakot. A kutatási eredmények kiértékelésénél kezdett el foglalkoztatni a motiváció hátterének kérdése. Ha a feltáró munkám során kapott adatokat nézzük, akkor egyértelműen látszik, hogy a képzésekre jelentkező elítéltek jelentős része erős belső motivációval bír. Motiváltak a tanulásban, a képzéseken való részvételben, a szakmatanulásban, és egyáltalán pozitívan állnak az életükben remélt változásokhoz (Pásztai, 2019, 19–30.). Felmerül az a kérdés, hogy mi okozza ezt a motiváltságot. Mitől lesz az, hogy ugyanabban a büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztését töltő elítéltek közül van, aki megpróbálja magát képezni, míg sokan nem élnek ezzel a lehetőséggel. Van, aki továbbtanul vagy elsajátít egy szakmát, mert abban látja a segítséget ahhoz, hogy ne kerüljön vissza még egyszer, vagy legalább a kint létet tovább tudja élvezni, míg sokan nem hisznek abban, hogy az ő életüket, a bűnöző életmódjukat bármi is más irányba tudná terelni.

A kutatás megalapozása, első fázis

Az eddigiekben felvázolt gondolatmenet alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a motiváció egyén függő, ezért a jelenlegi kutatásomban nagyobb figyelmet kell fordítanom a belső indítatásból önmagát képezni akaró személyekre. Mivel az adott pillanatban, az életük jelen szakaszát a társadalomtól elzárva töltő elítélteket ugyanazok a börtönökre jellemző hatások érik, valószínűnek tartom, hogy az őket érő negatív faktorok feldolgozása történik különféleképpen. A börtönoktatással és a résztvevők motiváltságával kapcsolatosan azonban fel szeretném hívni a figyelmet arra, hogy bár minden elítéltnak jogában áll magát képezni a szabadságvesztésének tartama alatt, a hivatalos adatok szerint azonban a fogvatartottaknak csak kevesebb mint 20%-a él ezzel a lehetőséggel (URL1).

Mivel a jelenlegi országos fogvatartotti állomány kevesebb mint 25%-a rendelkezik szakiskolai vagy magasabb végzettséggel, felmerül a kérdés, hogy vajon miért nem érzik a tanulásnak szükségét a képzetlenebbek (URL1). Arról sajnos nem áll rendelkezésünkre kimutatás, hogy a már legalább érettségivel rendelkezők közül hányan vannak, akik beiratkoztak szakmát tanulni, de ha figyelembe vesszük azt a lehetőséget, hogy néhány szakma elsajátításának bemeneteli követelménye a már megszerzett érettségi bizonyítvány, akkor a továbbképzésben perspektívát látó elítéltek aránya még kevesebb. Mivel átlagban csak minden ötödik elítélt vesz részt valamilyen képzésben, megerősödött bennem a gondolat, hogy a vizsgálatomban nem azokkal az emberekkel kell foglalkoznom, akik nem járnak iskolába. Nem a kimaradás okait kell keresnem, hanem fontosabbnak tartom megtudni azt, hogy milyen megfontolás hajtotta azokat, akik a tanulásban látják a kapaszkodót a szabadulásuk utáni visszailleszkedéshez. Melyek azok a tényezők, amelyek ezekre az elítéltekre olyan hatással vannak, hogy a sok megpróbáltatás ellenére is képesek pozitív irányú elmozdulásra a jelenlegi helyzetükből.

A kutatás átgondolása a külföldi kutatások eredményeinek tükrében

A kutatásom elméleti alapjainak kidolgozását, a fentebb leírtak következményeként, új alapokra kellett helyeznem. Szélesebb spektrumú ismeretek begyűjtésére és feldolgozására is szükség van ahhoz, hogy a disszertációm alapjául szolgáló vizsgálat megfelelően alapos lehessen, és a kapott eredményeket további kutatásoknál fel lehessen használni. A világ több országában elvégzett kutatások eredményei alapján egyre pontosabb kép tárul elénk más országok reintegrációs sikereiről és kudarcairól. Bár a legtöbb tanulmány talán az USA-ban látott napvilágot, elmondhatjuk, hogy a legtöbb fejlett ország körülbelül azonos problémákkal néz szembe, ha a társadalomba való visszailleszkedésről van szó.

A sikeres reintegráció kérdése

Az elmúlt tíz évben Magyarországon, a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak száma – a 2014-ig tartó folyamatos emelkedés után – a 2018-as adatok szerint megtorpanni látszik. A visszaesők aránya azonban lényegében nem mozdult el a 40% körüli értéktől (URL1). Ennek az aránynak a megmaradása, bár ez a szám nem emelkedik ki az európai átlagból és jóval elmarad az USA 70% körüli értékétől (Butorac–Gracin–Stanic, 2017, 121–122.) nem mondható

túl nagy sikernek, főleg, ha figyelembe vesszük a reintegrációs törekvések folyamatos jelenlétét és erősödését. Számos külföldi és belföldi tanulmány foglalkozik a szabadulás nehézségeivel, azok sikereivel és kudarcaival (Albert–Bíró, 2015; Bahr, 2015; Cobbina, 2010; Doherty et al., 2014; Visher, 2015). A sikeres reintegráció megvalósulásánál egyre több kutató emeli ki a társadalmi tőke és a közösségi kapcsolatok fontosságát (Taylor, 2013, 4–5.). A kutatásom elméleti megalapozása során olvasott tanulmányok közül kiemelkedik Christy A. Visher *Re-entry and Reintegration After Incarceration* című műve, amely a társadalomba visszakerülő börtönviselt polgár családi kötelékének és a lakóhely támogatásának fontosságával foglalkozik. A szerző szerint a sikeres visszailleszkedés egyik kulcsa az erős családi és közösségi támogatás, a másik egy létező rendletek és szabályok által irányított, tágabb társadalmi környezet megléte (Visher, 2015, 61.). Mint arra Visher is kitér, minden egyes fogvatartott férfi és nő azonos megpróbáltatásokkal találja szemben magát a szabadulása után. Ezek a büntetés-végrehajtási intézet elhagyása után fellépő gondok országtól függetlenül jelen vannak a szabadulók életében. A legfőbb nehézségek általában a korrekt munka és szállás találása. Ebben nagyon sokat tud segíteni egy megbízható, erős családi háttér, baráti kör. Sokszor azonban az elítélt, miután letöltötte a büntetését, pont a lakhelye, családja vagy épp a barátok negatív hatása miatt válik ismét bűnelkövetővé. Úgy is fogalmazhatunk tehát, hogy az a tényező, amivel általában, mint előny számolunk a szabadulás után (például az erős családi, baráti kötelékek), kontraproduktívan is hathatnak a visszailleszkedés időszakában. Ha azonban ezeket a negatív hatásokat sikerül egy jól működő utógondozással kiküszöbölni, akkor – véleményem szerint – a börtönbe való visszajutás esélye is csökkenhet. A sikertelen reintegrációt több okra vezetik vissza a különböző nemzetközi kutatásokban. Bahr szerint a volt elítéltek visszailleszkedési sikerét vagy kudarcát 10 tényező, a lakhely, a foglalkoztatottság, a család, a barátok, az elkövetett bűn minősége, a mentális állapot, a felkészítő és elterelő programok, a szociális közeg és az életkor határozzák meg (Bahr, 2015, 9–12.). Vagyis az előbbi megállapítást némileg leegyszerűsítve, a sikertelenség legfőbb okai a szétment családi és közösségi kapcsolatok, a munkanélküliség, a megfelelő utógondozás hiánya, és ezek következményei lehetnek. Léteznek azonban különböző segítségnyújtó szervezetek, amelyek ahhoz kínálnak segítséget, hogy minden rászoruló sikeresen át tudja látni a civil élet útvesztőit anélkül, hogy jogot sértene. Az egyik ilyen szervezet a Camden Coalition of Healthcare Providers honlapján megjelent cikk szerzője konkrétan nehéznek és megalázónak tartja a visszailleszkedni akaró ex-elítéltekre váró kötelezően végrehajtandó feladatokat (URL2). Ilyen elvárások lehetnek a drogteszt, a pártfogói találkozók, különböző fizikai és mentális vizsgálatok, addiktológiai szolgáltatások. Mindezeknek úgy kell ele-

get tenni, hogy a frissen szabadult állampolgár közben próbál visszailleszkedni, pénzt keresni, családot eltartani, és ha lehet, minél előbb elfelejteni a börtönben töltött időszakot. Ha azonban vesszük azt az alapproblémát, hogy egy szabadságvesztésre ítélt ember szabadulását követően, jobb esetben biztos fedéllel a feje felett, szeretne elhelyezkedni és a saját, esetleg a családja megélhetéséhez szükséges javakat megpróbálja előteremteni úgy, hogy priusza van, már eleve komoly kihívással áll szemben. Bár mindenkinek joga van az újrakezdéshez, egy köztudottan börtönviselt ember újra felbukkanásakor sok esetben előfordulhat a stigmatizálás, mint a kirekesztés egyik legfőbb oka. A stigmatizálástól való félelem sok esetben visszatartó erőként is funkcionálhat egy esetleges büntett elkövetésének tervbevitelénél, ha azonban már megtörtént a letartóztatás, az elkövető sok esetben úgy érzi, hogy a lebukásának feltétlen velejárója és élete hátralévő részének meghatározó, negatív része lesz a megbélyegzés. A megalázottság, a megbecsülés elvesztése és a megszokott környezet rosszállása sok esetben nem a törvény megszegésével jár együtt, hanem szimplán a tiltott cselekmény elkövetése miatti lelepleződés és a letartóztatás következménye. Épp ezért, ha nem is kell az illetőnek börtönbe mennie, a stigmatizálást nem valószínű, hogy el tudja kerülni (Williams–Hawkins, 1986, 562–564.).

A reintegrációt befolyásoló tényezők

A reintegrációs folyamat, amelynek kimenete mindig az egyénektől és az életkörülményeiktől függ, a legjobban az életfolyamat egészét nézve értelmezhető. Ezzel kapcsolatban a reintegráció négy állomását határozta meg Visser és Travis. Az első szakasz a börtön előtti állapot, a második a börtönvilág megtapasztalásából, míg a harmadik fokozat a szabadulás utáni közvetlen élményekből áll. A negyedik rész pedig maga a szabadulás utáni visszailleszkedési folyamat (Visser–Travis, 2003, 94.). A negyedik szakasz egy hosszútávú igazodásnak felel meg, amelynek kimenete nagyban függ a börtönök reintegrációt segítő programjaitól is. Tehát a négy rész, mint egymásra ható és egymást kiegészítő elem alkotja a teljes reintegrációs folyamatot. Ezek szerint, ha valaki egy kifejezetten negatív hatásúnak mondható családból vagy életkörülményből kerül a börtönbe, olyan támogatást kaphat a bent tartózkodása alatt, amely nemcsak a szabadulás utáni időszakot teheti könnyebbé, hanem segítheti a hosszabb távú reszocializációt is. A magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekre is jellemzők a különböző, reintegrációt segítő programok, ám ezek nem egyformán hatnak az elítéltekre még akkor sem, ha azok teljesen egyforma háttérrel rendelkeznek, és szinte párhuzamot lehetne húzni az életútjuk között. A megfelelő

segítség keresése, elfogadása és sikeres felhasználása nem minden fogvatartott számára tűnik járható útnak. Ann Jacobs szerint az élet hat alapszükségletének (megélhetés, lakhely, család, egészség, igazságszolgáltatás és szociális kapcsolatok) való megfelelés képességének mértékén keresztül tudjuk meghatározni a korábbi elítélt sikerességét a társadalomba való visszailleszkedésénél. Attól, hogy a fogvatartott milyen fázisban van a szabadulásakor, függ a megjelenő szükségletek minősége (URL3). A Jacobs féle Siker a közösségben nevű ábrát a három (túlélés, állandósulás és önellátás) részre lebontott fázis, és a már említett hat alapszükséglet mátrixa alapján értékelhetjük (1. számú ábra).

FÁZIS	ALAPVETŐ ÉLETEREK					
	Megélhetés	Lakhely	Család	Egészség, józanság	Együttműködés az igazságszolgáltatással	Társadalmi/civil kapcsolatok
Túlélés	<ul style="list-style-type: none"> • Szabaduló pénz • Állami támogatás • Ingyen konyha • Személyes tisztálkodó szett 	<ul style="list-style-type: none"> • Menhely • Család vagy barát • Utca 	<ul style="list-style-type: none"> • Gyerekek megkeresése • Kapcsolat felvétel 	<ul style="list-style-type: none"> • Állandósult gyógyszerhasználat • Visszaesés 	<ul style="list-style-type: none"> • Jelentkezés a felügyeleti szervnél • Megfelelni az elvárásoknak 	<ul style="list-style-type: none"> • Támogatás a sorstársaktól
Állandósulás	<ul style="list-style-type: none"> • Állami támogatás/munkáltatás • Munkahelyi vagy iskolai továbbképzés • Saját ruha az állásinterjúkra 	<ul style="list-style-type: none"> • Átmeneti szállás • Család vagy barát 	<ul style="list-style-type: none"> • Ellenőrzött látogatás • Újra ismerkedés • Nem állandó gyámság 	<ul style="list-style-type: none"> • Drogterápia • Sürgős egészségügyi és mentálhigiénés ellátás • Tanácsadás 	<ul style="list-style-type: none"> • Csökkentett felügyelet elérése 	<ul style="list-style-type: none"> • Csatlakozás támogatói csoporthoz vagy nevelő közösséghez • Önkéntes munka
Önellátás	<ul style="list-style-type: none"> • Munka, ami biztosítja a megélhetést és állja a társadalombiztosítási költségeket 	<ul style="list-style-type: none"> • Saját lakás, önkormányzati segítséggel, ha szükséges 	<ul style="list-style-type: none"> • Egyesülés • Részvétel családi tanácsadáson • Együttműködés 	<ul style="list-style-type: none"> • Rendszeres egészségügyi ellenőrzés, a tb. által fizetve • Folyamatos támogatás, 12 lépcsős terápia, közösségi aktivitás 	<ul style="list-style-type: none"> • A felügyeleti kondíciók kielégítése 	<ul style="list-style-type: none"> • Mások segítése • Részvétel a közösségi életben
Cél	<ul style="list-style-type: none"> • Elég pénz ételre, ruházatra, utazásra, személyes és családi kiadásokra 	<ul style="list-style-type: none"> • Biztonságos, tiszta, megfizethető otthon, ami biztosítja a komfortos háztartást 	<ul style="list-style-type: none"> • Újra együtt lenni a gyerekekkel • Kibékülés a családtagokkal 	<ul style="list-style-type: none"> • Fizikai és mentális egészség vagy megfizethető, minőségi ellátás, amely magába foglalja a gyógyszerellátást is 	<ul style="list-style-type: none"> • Törvények betartása • Közellenőrzés nélkül élni 	<ul style="list-style-type: none"> • Egészséges barát-ságok és kapcsolatok támogató felnőttekkel • A polgári jogok visszaszerzésének lehetősége (például szavazati jog)

1. számú ábra: Siker a közösségben mátrix (Forrás: Jacobs, 2015)

A Jacobs által kialakított ábra nem foglalkozik az egyének múltjával és azzal, hogy ki milyen társadalmi, anyagi helyzetből indult. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy nem az a lényeges, hogy ki mit hoz magával a múltjából, hanem az, hogy a szabadulása után miként tudja az őt ért, váratlan eseményeket feldolgozni. A szerző elképzelése alapján elmondhatjuk, hogy a különböző állapotban szabaduló emberek teljesen más elvárásokkal lépnek ki újra a társadalomba. Ha az elítélt úgy hagyja maga mögött a börtönt, hogy a mátrixban önálló szinten szerepel, akkor már nagyon közel áll ahhoz, hogy a visszailleszkedés teljes sikeréről beszélhessünk. Ha viszont inkább csak a túlélésre képes berendezkedni az illető, akkor folyamatos segítségre szorul, és nem tud megszabadulni az őt ért hétköznapi, negatív hatásoktól, csalódásoktól a reintegrációs időszakban. Bahr szerint a szabaduló elítéltek három csoportba sorolhatók. Az elsőbe azok tartoznak, akik már eldöntötték, hogy nem kerülnek vissza és ehhez megvan az erejük, lehetőségük és a kellő támogatásuk is. A másodikba kerülnek azok az emberek, akik nagy valószínűséggel ismét el lesznek ítélve, mert nem hajlandók, vagy nem tudnak lemondani a megszokott életstílusról. Sok közülük drogfüggőségben szenved, mentális problémája van, vagy egyszerűen nem hisz a visszailleszkedés sikerében. A harmadik csoportba azok a fogvatartottak sorolhatók, akik az előző kettőbe nem illettek bele, vagyis szeretnének és képesek is lennének változni, de abszolút bizonytalan náluk a végkimenet (Bahr, 2015, 3.). Meglátásom szerint a börtönökben zajló, a sikeres visszailleszkedés elősegítését célzó programokat, illetve magát a reintegrációs stratégiát elsősorban azokat az elítélteket szem előtt tartva kell előkészíteni, akiknek vagy már van egy kialakult, reális elképzelésük a civil életbe való visszatérés utáni időszakra, vagy akik nagyon szeretnének visszailleszkedni a társadalomba, de nem tudják, hogy mire van ehhez szükségük. Az első csoportba tartozóknál az a fontos, hogy az elítélteket bátorítsuk, segítsük abban, hogy céljukat el tudják érni, és hogy az általuk kitűzött cél valóban megvalósítható legyen. A második csoportnál, a támogatás és segítségnyújtás mellett, egy elérhető cél közös meghatározása is nagyon fontos. Azért tartom fontosnak, hogy leginkább ezzel a két csoporttal érdemes foglalkozni a reintegrációs tevékenységek során, mert az ide tartozó emberek a kapott segítség felhasználásával sikerebben vehetik a visszailleszkedéssel járó nehézségeket és így csökkenhet a visszaesők száma. Ez persze nem azt jelenti, hogy azokkal nem kell foglalkozni, akik nem hisznek a visszailleszkedés sikerében, hanem szerintem azt, hogy az ő esetükben egy teljesen más alapokon nyugvó rendszer szerint kell felépíteni a reintegrációs folyamatot. Mivel én elsősorban azokkal az elítéltekkel dolgozom jelenleg, akik szeretnének pozitív irányba változtatni a jövőjükön, a 2017-ben elkezdett vizsgálatom alanyai is közülük kerültek ki.

A letisztulás fázisa, a kutatás

Az előbbieken felvázolt megfigyelések, észrevételek alapján sikerült megformálnom a kutatásom egészét úgy, hogy annak valóban lehessen haszna a későbbiekben. Vizsgálatom alanyai az adott időszakban a Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben folyó képzésekre járó tanulók közül kerültek ki. A jelentkezés önkéntes alapon történt. A jelentkezők összlétszáma 118 fő. Az általam végzett kutatás célcsoportjába azok az elítéltek tartoznak, akik önszántukból jelentkeztek a börtönben induló hosszútávú továbbképzésre. A Bahr-féle felosztás szerint meghatározva, az első és a harmadik csoportba sorolhatókból áll a minta. Az elsőbe tartozók nagy valószínűséggel elég elszántak lesznek ahhoz, hogy végigvigyék a képzést. A harmadik csoportba tartozóknál valószínűbb, hogy lesz bizonyos százaléku lemorzsolódás. Kutatásom során azt szeretném megállapítani, hogy erre a hosszú távú tanfolyamra jelentkező elítélteknél milyen védőfaktor van jelen, amely segítségével a börtön ártalmi és a börtön előtti időszakból hozott negatív hatások ellenére is képes az illető az életét esetleg pozitívabb irányba terelő, a reintegrációjukat segítő programok felé fordulni. Úgy gondolom, hogy ha megnevezem és csoportosítom ezeket a védőfaktorokat, akkor ezekre külön hangsúlyt fektetve komoly eredményeket lehet elérni a visszailleszkedést segítő programok megtervezésénél és lebonyolításánál.

Összegzés

A fentebb említett kutatások alapján elmondhatjuk, hogy a sikeres visszailleszkedés inkább attól függ, hogy az elítélt milyen állapotban van a szabadulásakor, semmint attól, hogy milyen volt a helyzete a bekerülését megelőzően. Ebből az következik, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben folyó reintegrációs célú programok hatása lényegesen erősebb lehet, mint a kintről hozott, sok esetben visszahúzó, negatív faktorok hatása. A sikeres reintegrációt segítő programok közé kell sorolni a különböző képzéseket is. Az említett adatok alapján azonban azt láthatjuk, hogy nagyon kevesen akarnak tanulni. Azok viszont, akik részt akarnak venni valamilyen oktatásban, azok igen erős, belső motiváltsággal rendelkeznek. Ez a motiváltság, a feltételezésem szerint, valamilyen pozitív védőfaktor hatásának köszönhető. Elsődleges feladatomban épp ezért, a büntetés-végrehajtási intézetekben tanuló fogvatartottaknál a pozitív hatású tényezők feltárása, csoportosítása. Elképzelésem szerint, a kutatásom során kapott eredmények felhasználása segítségével, úgy lehet majd szervezni a további képzéseket, hogy az oktatásszervezők az intézmény pszichológusának segítségével

meghatározzák a jelentkezőknél található védőfaktorokat, majd ezeket folyamatosan erősítve segítsék a tanulót, hogy sikeresen végezze el a tanfolyamot, ezzel is előkészítve a visszailleszkedését a társadalomba.

Felhasznált irodalom

- Albert F. – Bíró E. (2015): *A sikeres reintegráció*. In: Albert F. (szerk.): *Életkeretek a börtönön innen és túl. Szubjektív reszocializációs esélyek*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet, 143–165.
- Bahr, S. J. (2015): *Returning Home, Reintegration after Prison or Jail*. Washington, D. C.: NASW PRESS
- Butorac, K. – Gracin, D. – Stanic, N. (2017): *The Challenges in Reducing Criminal Recidivism*. *Public Security And Public Order, Scientific Articles*, 115–131.
- Cobbina, J. E. (2010): *Reintegration Success and Failure: Factors Impacting Reintegration Among Incarcerated and Formerly Incarcerated Women*. *Journal of Offender Rehabilitation*, 3, 210–232. DOI: 10.1080/10509671003666602
- Doherty, S. – Forrester, P. – Brazil, A. – Matheson, F. I. (2014): *Finding Their Way: Conditions for Successful Reintegration Among Women Offenders*. *Journal of Offender Rehabilitation*, 7, 562–586.
- Hegedűs J. – Ivaskevics K. (2016): *Büntetés-végrehajtásban dolgozók nézetei a reintegrációról*. *Alkalmazott Pszichológia*, 4, 71–92.
- Pászti P. G. (2019): *A motiváció lehetőségei és korlátai a börtönoktatásban*. *Belügyi Szemle*, 5, 19–30. DOI: 10.38146/BSZ.2019.5.2
- Ruzsonyi P. (2014): *Kriminálpedagógia és az új Bv. Kódex*. In: Deák F. – Pallo J. (szerk.): *Börtönügyi kaleidoszkóp*. Budapest: Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa, 179–194.
- Taylor, C. J. (2013): *The Supervision to Aid Reentry (STAR) program: Enhancing the social capital of ex-offenders*. *Probation Journal*, 2, 119–135. DOI: 10.1177/0264550513478319
- Visher, C. A. (2015): *Re-entry and Reintegration After Incarceration*. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 61–66. DOI: 10.1016/B978-0-08-097086-8.45096-8
- Visher, C. A. – Travis, J. (2003): *Transitions from prison to community: Understanding individual pathways*. *Annual Review of Sociology*, 29, 89–113. DOI: 10.1146/annurev.soc.29.010202.095931
- Williams, K. R. – Hawkins, R. (1986): *Perceptual Research on General Deterrence: A Critical Overview*. *Law & Society Review*, 4, 545–572. DOI: 10.2307/3053466

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Börtönstatisztikai Szemle 2019/1*. <https://bv.gov.hu/hu/bortonstatisztikai-szemle>

URL2: *Camden Coalition of Healthcare Providers*. <https://camdenhealth.org/reintegrating-after-incarceration/>

URL3: *The Huffington Post*. https://www.huffpost.com/entry/if-we-want-fewer-prisoners-we-need-more-compassion-when-they-re-enter-society_n_55ad61a5e4b0caf721b39cd1

